

Asia: VM003:00/2017 VM/155/03.01.00/2018

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 5 §, 6 § ja 7 §:n 1 momentin kumoamisesta

1. Yleiset kommentit lakiehdotuksesta

Suomen kielen lautakunta pitää myönteisenä sitä, että lakiluonnoksen yleisissä perusteluissa viitataan hallintolain 9. pykälän vaatimukseen asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän kielen käytöstä ja todetaan vaatimuksen koskevan myös julkisten digitaalisten palveluiden sisältöjä (s. 5–6).

Lakiluonnoksessa todetaan, että ”viranomaisten verkkosivustoilla olevien tietojen on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä, jotta hallinnon asiakkaat, erityisryhmät mukaan lukien, saavat käsityksen siitä, miten viranomaisessa asioidaan, miten asia voidaan saattaa vireille viranomaisessa ja millä tavalla asiakas voi saada hallintolain 8 pykälässä säädettyä neuvontaa”. On tärkeää, että sisältöjen ymmärrettävyyteen kiinnitetään huomiota ja että ymmärrettävyys kytketään kieleen. Lautakunta on kuitenkin sitä mieltä, että vaatimuksen asiallisesta, selkeästä ja ymmärrettävästä kielestä tulisi sisältyä myös itse lakiin digitaalisten palvelujen tarjoamisesta eikä vain lain perusteluihin.

Myönteistä lakiluonnoksessa on lautakunnan mielestä myös se, että lain perusteluissa mainitaan hyvän yleiskielen lisäksi selkokieli, jota kehoitetaan käyttämään tietyissä tapauksissa (s. 53): ”Käytännössä tämä tarkoittaa selkeän ja hyvän yleiskielen ja tietyissä tapauksissa myös selkokielen käyttämistä sekä erilaisten sisältöä kuvaavien kuvien, grafiikan tai video- tai ääniaineistojen käyttöä verkkosivuston tai mobiilisovelluksen sisällön esittämiseen.” Selkokielen tarve on Suomessa lisääntynyt huomattavasti viime vuosina maahanmuuttajien ja ikääntyneen väestön määrän kasvaessa, joten selkokieli on syytä ottaa huomioon myös digitaalisissa palveluissa. Selkokieltä ei kuitenkaan mainita lakitekstissä, joten käytännössä se jää yleisen toiveen tasolle. Suomen kielen lautakunnan mielestä laissa tulisi olla selvä viittaus selkokielen käyttöön sekä määrittely, missä tapauksissa selkokieli on otettava palvelussa huomioon.

Lakiehdotuksen suurimpana puutteena suomen kielen lautakunta pitää sitä, että itse laissa ymmärrettävyyttä ei kytketä kieleen toisin kuin lain perusteluissa. Tämä puute johtuu nähdäksemme siitä, että direktiivin perustana olevassa WCAG 2.0 -standardissa kielen ymmärrettävyydellä viitataan vain sivuston tai sen osan kielivalintaa koskevan koodin määrittelyyn (WCAG 2.0 -standardin ohje 3.1), ei sivuston sisältöjen kieleen. Lakiehdotus ei sisällä velvoitetta käyttää asiallista, selkeää ja

ymmärrettävää kieltä tai puuttua vaikeasti ymmärrettävään kieleen. Palveluntarjoaja voi siksi muodollisesti täyttää lain vaatimuksen ymmärrettävästä kielestä, vaikka sivustolla käytetty kieli ei olisi asiallista, selkeää eikä ymmärrettävää yleiskieltä tai selkokieltä.

Sisältöjen kielen ymmärrettävyyden arviointiin on olemassa työkaluja, esimerkiksi Kotimaisten kielten keskuksen kehittämä virkakielitesti (https://www.kotus.fi/ohjeet/kieli-_ja_nimitestit/virkakielitesti/virkakielitesti). Selkokeskus puolestaan on yhteistyössä Kotimaisten kielten keskuksen kanssa kehittänyt selkokielen mittarin, jota voidaan käyttää hyvän selkotekstin arviointiin. Mittari julkaistaan syksyllä 2018. Lautakunta esittää näiden työkalujen mainitsemista lakiehdotuksessa.

Hyvä virkakieli on perusedellytys verkkopalvelun sisältöjen saavutettavuudelle. Ilman ymmärrettävällä kielellä muotoiltuja tietosisältöjä mikään palvelu ei voi olla kansalaisille saavutettava, vaikka siinä toteutuisivat direktiivin sisältämät muut saavutettavuuden periaatteet, kuten havaittavuus, hallittavuus ja toimintavarmuus. Erityisryhmien kannalta selkokieli on oleellinen kognitiivista saavutettavuutta lisäävä tekijä, joten sen jättäminen maininnaksi perusteluteksteihin ei riitä.

Suomen kielen lautakunnan mielestä laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta tulisi yksiselitteisesti velvoittaa viranomaisia käyttämään palvelussa asiallista, selkeää ja ymmärrettävää yleiskieltä tai tarpeen mukaan selkokieltä.

2. Kommentit lakiehdotuksen pykäliin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin

1 luku: Yleiset säännökset

-

2 luku: Viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestäminen yleisölle

-

3 luku: Digitaalisten palvelujen saavutettavuus

Suomen kielen lautakunta pitää hyvänä seuraavaa lakiluonnoksen perusteluosan muotoilua (s. 53): ”Ymmärrettävyys tarkoittaa, että tietojen ja käyttöliittymän toiminnan on oltava käyttäjien kannalta katsottuna käsitettäviä. Käytännössä tämä tarkoittaa selkeän ja hyvän yleiskielen ja tietyissä tapauksissa myös selkokielen käyttämistä sekä erilaisten sisältöä kuvaavien kuvien, grafiikan tai video- tai ääniaineistojen käyttöä verkkosivuston tai mobiilisovelluksen sisällön esittämiseen.”

Valitettavasti veloitetta ymmärrettävän kielen käyttöön ei kuitenkaan ole sisällytetty itse lakiluonnokseen. Suomen kielen lautakunta pitää kielellistä ymmärrettävyyttä niin keskeisenä saavutettavuuden kynnysehtona, että se tulisi lakitekstissä varmistaa. Suomen kielen lautakunta esittää, että lakiluonnoksen lukuun 3 saavutettavuusvaatimusten yhteyteen (7. §) lisättäisiin vaatimus kielellisestä saavutettavuudesta. Muotoilu voisi olla esimerkiksi seuraava: ”Palveluntarjoajan on huolehdittava siitä, että digitaalisissa palveluissa käytetty kieli on asiallista, selkeää ja ymmärrettävää. Jos palvelun luonne tai kohderyhmä sitä edellyttää, palvelu on toteutettava selkokielellä.”

4 luku: Saavutettavuusvaatimusten valvonta ja oikeussuoja

-

5 luku: Erinäiset säännökset

-

3. Kommentit vaikutusten arviointiin

-

4. Muut kommentit

-

Kankaanpää Salli
Kotimaisten kielten keskus - suomen kielen lautakunta